

S pověstmi a mýty skrze staré město Žitavy

Impressum

Náš okruh Žitavou začítme u kostela sv. Kříže ve Frauenstraße. Tento kostel je klenotem mezi žitavskými kostely a jeho vzhled se nezměnil od roku 1410. Zde se nachází největší poklad města Žitavy, „Velké žitavské postní píátno“ z roku 1472. Svoji velikost a provedení má v Německu jedinečné a je jednou z hlavních dochovaných kulturních cenností středověku. Vedle domceku s pokladnou je vyobrazen „Slavný žitavský pán“, který sedí na kozlíku s hlavou otočenou dozadu.

V turistickém centru v radnici je také k dostání leták s pověstmi, kterými se dnes nebudeme zabývat. Treba budete mít čas se k nim vrátit zase příště.

Projekt: Paměť v krajině Trojezmí / Gedächtnis in der Landschaft des Dreiländerecks, 100260207
Satz & Layout: Henke Medien 2018
Druck: Graphische Werkstätten Žitau GmbH
Gefördert von:
NS
Ministerium für Kulturbau und Denkmalpflege
Abolj souvise: Hálka Kachar, Inženýr V A / 2014 – 2020
Evropská unie, Evropský fond pro regionální rozvoj.
Evropská unie, Evropský fond pro regionální rozvoj.

Zátní procházka u kostela sv. Kříže ve Frauenstraße.

S pověstmi a mýty skrze staré město Žitavy

Poznej žitavské pověsti během procházky po městě a najdi taženku.

Ke každé pověsti najdeš na druhé stránce otázku a tři možnosti jako odpověď. Ke každé odpovědi patří jedno písmeno.

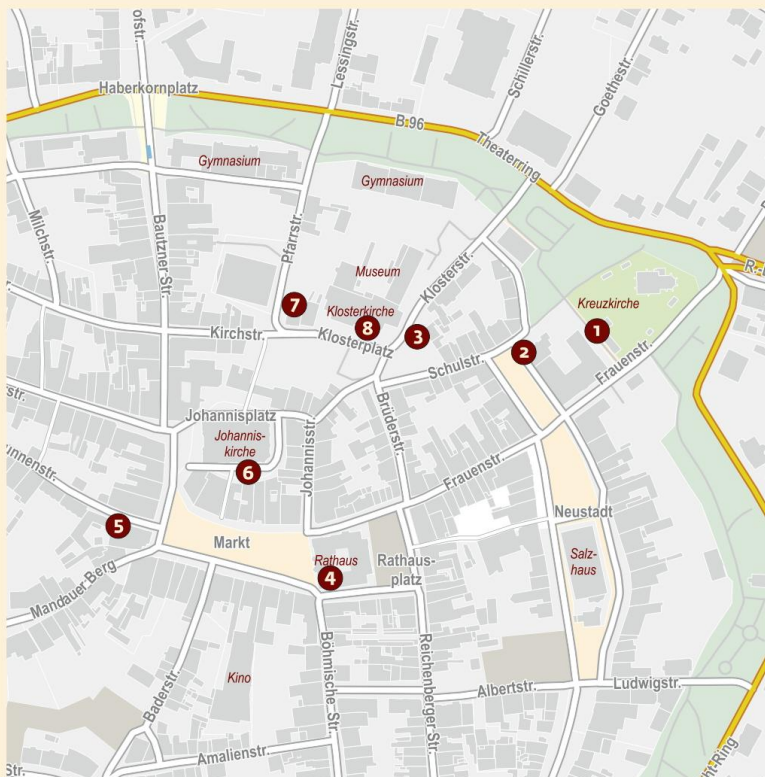
Zapíš si písmena po sobě do těchto políček:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Výřezáním hádaneček získáme jméno jedné z nejznámějších mytologických postav města Žitavy.

Ať se vám hledání líbí!

Stanice / Okruh:

- 1 Kostel sv. Kříže / Šilény žitavský pán
- 2 Neustadt / Královský trůn
- 3 Klášterní kostel / Mnich
- 4 Radnice
- 5 Brunnenstraße / Zittavia
- 6 Kostel sv. Jana / velká židle
- 7 Staré gymnázium / Rektorgasse / Popeleční babka
- 8 Kostel sv. Kříže

Šílený žitavský pán

Začnít procházku u kostela sv. Kříže ve Frauenstraße.

V roce 1709 zemřel v Žitavě radní Dr. J. Ch. Meyer, který bydlel v rohovém domě mezi náměstím (Markt) a uličkou Kohlasse. Pán se při výběru daní dopustil mnohých svévole. Lidé si vyprávějí, že mu ďábel zakroutil křem. Na jeho náhrobku v kostele sv. Kříže (Kreuzkirche) jsou dodnes vidět stopy čertovských drápů. Každý den o půlnoci prý vstává ze svého hrobu a řítí se ulicemi města na své taženém vraným koňmi. On sám má hlavu otočenou dozadu. Kdo jej spatří, propadne smrti.

V kolik hodin vstává Šílený žitavský pán každou noc ze svého hrobu?

- a) V devět **N**
b) Ve dvanáct **L**
c) V jednu **E**

Naše cesta vede dál skrz park doleva k velkému náměstí „Neustadt“ (Nové město), kde si můžeme na horním konci naproti Labutí kašně povšimnout královského trůnu s nohama z bot. Ten patří do pověsti o „Královském lese u Žitavy“.

Královský les (Königsholz) u Žitavy

Když Žitava ještě patřila ke Království českému, panoval mírný a moudrý král. Zanechal po sobě nedospělého prince, jemuž falešný strýc nechtěl dopřát korunu. Rozhlásil, že se princ smrtelně zranil při lovu v lese, a nechal sám sebe korunovat. Muži, kteří měli prince zabít, se však nad jinochem slitovali a propustili jej. O žebroťe došel do Žitavy, kde se jej ujal bohatý švec. Nebyl si jistý, zda má mladíka považovat za prince, a tak raději mlčel a o chlapce se staral jako o vlastního syna. Naučil jej své řemeslo a poskytl mu také vzdělání ve vědách. Roky plynuly. Lidé v Čechách už byli ze zotročující a tvrdé vlády svého krále unaveni. Pak však před svými lid předstoupil zapuzený princ. Když jej spatřili a viděli, jak je podobný svému zemřelému otci, provolali jej králem.

Zittavia zakladatelka Žitavy

Mýtus o založení města vypráví o „kněžně Zittavii“, která prý po smrti svého muže na jeho počest založila na území dnešní Žitavy mužský benediktýnský klášter. Později byl klášter změněn na ženský klášter svatě Brigitty a bylo do něj přijato mnoho žen. V místě se zastavovalo také mnoho poutníků a domy rostly jako houby po dešti. Po Zittavině smrti přišla osada do správy pánů z České Lípy. Kněžnin život připomíná jen náhrobek, jenž se stal postupem času nečitelným. Dlouhou dobu visela kopie desky v kostele sv. Jana (Johanniskirche), neboť je prý zakladatelka pohřbená na hřbitově tohoto kostela. Od 16. století se Zittavia písemně i ústně traduje jako zakladatelka města. Během svatojánské noci, kdy vystupuje z hrobu na kostelním hřbitově, je možné ji spatřit, jak obklopena pestrobarevnou korónou světél prochází uličkami žitavského starého města. Při své obchůzce se ujišťuje o pokračování a prosperitě místa, které založila. Je dobrým duchem města a bdí nad jeho rozkvětem. Přináší štěstí všem, na něž padne její přátelský pohled.

Kdy opouští pověstná kněžna Zittavia svůj hrob?

- a) Štědrý den (24.12.) **U**
b) Svátek Všech svatých (01.11.) **K**
c) Svatojánská noc (23.06.) **N**

Pokračujeme v našem okruhu a jdeme směrem ke kostelu sv. Jana. První listinná zmínka o tomto kostelu zasvěceném Janu Křtitelovi pochází z roku 1291. Při pěkném počasí se vyplatí vyjít na pravou věž. Po 266 schodech se dá dostat k původnímu bytu věžního hlídače. A i dnes zde bydlí hlídač. Z vyhlídkové plošiny je fantastický výhled na město, Žitavské hory a lze dohlédnout až na Jizerské hory a Krkonoše.

Kolik schodů vede k bytu věžního hlídače na věži kostela sv. Jana?

- a) 266 **T**
b) 102 **U**
c) 480 **O**

Místo, kde k tomu došlo, leží mezi Žitavou a později vystavěným městem Ochránov (Herrnhut). Dodnes nese jméno Královský les (Königsholz). Dům, v němž švec žil, má nad dveřmi do kamene vytesanou pozlacenou podkovu.

Co má bývalý dům ševce nade dveřmi?

- a) Pozlacený preclík **U**
b) Pozlacenou botu **E**
c) Pozlacenou korunu **A**

Než půjdete po Schulstraße dále ke Klosterplatz, prohlédni si na náměstí Neustadt Labutí kašnu a o kousek dále uprostřed náměstí Herkulesovu kašnu. Uprostřed náměstí stojí velká budova. Dříve se tam nacházely stáje, obchodovalo se tam se solí a skladovalo obilí. Co je to za dům?

- a) Solnice **U**
b) Radnice **B**
c) Kasárny **I**

Po Schulstraße dojdeš na Klosterplatz, kde se nachází Klášterní kostel a bývalý Františkánský klášter. Pochází z 15. století. Kostel i klášter dnes patří k Městským muzeím Žitava a konají se zde zajímavé výstavy. Naproti vchodu do muzea stojí socha mnicha s velkým pivním pupkem. Toto je „Sladový mnich z Žitavy“, který podle pověsti vařil jedno z nejlepších piv v Žitavě.

Sladový mnich z Žitavy

V Žitavě je mnoho pivovarů. Františkánským mnichům se však žádné pivo nezdálo dost dobré. Jejich opatovi se podařilo získat od městské rady povolení pro zvláštní pivovar. Tlustý mnich Vavřinec měl tak vytříbenou chuť, že se stal pivovarským inspektorem. Třikrát denně navštěvoval sladovnu, nabíral tam pohárem z růžového dřeva hrst sladových zrn. Pak pochodoval po chodbách a zrna ochutnával. Pokud mu slad nechtal, museli ho skladovat a míchat tak dlouho, dokud nebyl Vavřinec spokojen. Klášterní pivo bylo zanedlouho nejlepší v celém městě a každý je chtěl mít. Městské pivovary jen obtížně sháněly odběratele. Dcera klášterního sládky svezila svému milému, že pater Laurentius sestupuje do sklepů a žehná tam kádám s kvasícím nápojem.

Na Johannisplatz spatříme předimenzovanou židli. Toto je symbol z pověsti o „Strašidelném žitavském zvoníkovi“.

Strašidelný žitavský zvoník

V dobách, kdy ještě stával kostel sv. Jana (Johanniskirche) v Žitavě, býval občas vidět na věži, na konstrukci pro zavěšení zvonu, františkánský mnich. Sahal po laně, jako by chtěl na zvon zazvonit. Přetím si sundával kutnu, aby mu při zvonění nevzkázela. Skutečný mnich mnicha zpozoroval, sebral mu odloženou kutnu a připnul si jí pod svůj vlastní oděv. Když viděl, jak polonahý mnich hledá své šaty, odebral se s posměvačným smíchem domů. Poté se každého večera zjevovala vyhublá postava mnicha a zuřivě gestikulovala. Ze strachu, že by zesměšněný duch neměl pro žertík pochopení a mohl by mu zlomit vaz, se zvoník neodvažoval mnichovi kutnu vrátit. Čas od zlovlného činu pomalu plynul. Zvoník začal churavět a byl čím dál slabší. V den, kdy uplynul od krádeže přesně jeden rok, zvoník s posledním zazvoněním vydechl naposledy. Jeho nástupce mohl nenechat zvonit, jen v den výročí svévolného žertu se zjevoval mnich bez kutny a dožadovale se navrácení svého oděvu. Protože nebylo možné ukradené šaty dohledat, pověřili lidé na věžní konstrukci podobný oděv. Duch si toho všiml a zpozoroval také, že mu byla podstrčena kutna falešná. Začal zoufale gestikulovat a odtáhl pryč. Poté se na místo stále vracel, až do doby, kdy věž padla za oběť ostřelování za Sedmileté války.

Co bylo ubohému mnichovi ukradeno?

- a) Náramkové hodinky **X**
b) Ponožky **P**
c) Kutna **I**

Nyní obědeme kostel sv. Jana na druhou stranu k bývalému domu starosty Dornspacha z roku 1553. Naše cesta vede dál kolem Starého gymnázia z roku 1586 a pokračuje skrze Rektorogasse až na Pfarrstraße, kde na nás čeká symbol z naší poslední pověsti.

Popeleční babka z Žitavy

V noci na Nový rok 1756 a okolo půlnoci v následujících dnech bylo možné spatřit zchroulou a vrásčitou stařenou, jak kůstětem zuřivě mete čerstvě napadlý sníh před kostelem sv.

Její milý, který byl také sládek, spolu se svým kumpány nebohého Vavřince přepadl. Poté jej vlekli od pivovaru k pivovaru, dokud každému z nich nepožehnal. Takto požehnané pivo však chutnalo jako ocet. Během jedné šarvátky pak Vavřinec, sládkova dcera i její milý spadli do kádě. Brzy se po celém městě roznesla pověst o výtečné várce piva. Když se však objevila tři mrtvá těla, každý rychle vyžil, co mu zbývalo ve džbánu. Téměř všechny, kdo toto panenské pivo ochutnali, sklátila těžká choroba. Kdo na ni zemřel, o tom se říkalo, že zemřel na noční trůnk sladového mnicha. Od onoho dne už nikdo pivo z klášterního pivovaru nechtěl. Lidé si vyprávějí, že během první měsíční čtvrti o půlnoci táhne po sladovnicích všech pivovarů sladový mlýn ve své kutně, doprovázen utopeným párem. Tam, kde pivo požehná, tam se nápoje podaří. Kde se jedná se zlobou a hamizivostí, tam se pivo zkazí. Kdo by je přeci jen pil, pocítí je na svém těle ještě mnoho dní.

Které pivo bylo svého času nejlepší v Žitavě?

- a) Klášterní pivo **R**
b) Černé pivo **X**
c) Speciální silné pivo **F**

Od „Sladového mnicha“ se vydáme doprava přes náměstí a dále po Johannisstraße na Marktplatz. Dominantní stavbou v centru města je radnice postavená v letech 1840 -1845 městským architektem Schrammem podle plánu architekta Schinkela. Podle stylu se podobá italským renesančním palácům tzv. Palazzo grande, vykazuje však i klasicistní prvky. Na portálu stojící sochy z pískovce, které vytvořil drážďanský sochař Beyer roku 1844, zobrazují Themis jako symbol spravedlnosti a Sophii jako symbol moudrosti.

Jak se jmenují sochy na portálu radnice?

- a) Marianne a Elisabeth **A**
b) Themis a Sophia **E**
c) Heidi a Klara **O**

Vydáme se dále přes náměstí, a projdeme kolem Martovy kašny z roku 1585 do Brunnenstraße. Zde můžeme po levé straně spatřit výklenek ve zdi a v něm památník kněžny „Zittavia“.

Jana (Johanniskirche) a v ulicích okolo. Někteří lidé, kterým se jí zlelelo, se jí ptali, co tam dělá a kdo vlastně je. Odpovídala: „Jsem popeleční bába města a zametám popel, všude tam, kde nějaký leží. Mám ještě hodně práce, vždy jsou hotové záveje popela, ve všech ulicích a tady (před kostelem sv. Jana) obzvláště.“ Protože se výjev každé noci opakoval a město zachvátila hotová hrůza, rozhodla nejvyšší rada, že musí celé věci učinit přítrž a svévolnou metařku zadržet. Městští vojáci s několika radními v čele si na ni jedné noci pochtali. Stařena se zjevila jako obvykle. Na volání nijak neodpovídala, bez vrušení pokračovala v zametání. Když se po ní ohnali a chtěli ji chytit, rozplynula se její postava jako dým. Další noci byla opět na svém místě, jen se nikdo neodvažoval k ní přiblížit. Pak jí bylo možné každé noci vidět, jak horečně zametá, až do 23. července roku 1757. Město bylo obsazeno několika stovkami pruských vojáků a toho dne se dostalo pod palbu císařských oddílů spojenců se Saskem. Velká část Žitavy lehla popelem. Jedna z prvních střel dopadla na kostel a zapálila jej. Všude tam, kde předtím šedivá stařena zametala, padaly žhavé koule a budovy mizely pod plameny ohně. Během požáru bylo vidět sedou postavu, jak se vznášá nad rozžhavenými troskami a mete před sebou koštětem oblaka popela. Teď lidé pochopili varování šedé babky, ale bohužel už bylo pozdě. Od té doby se vznášeli ulicemi města o silvestrovské noci a v předvečer památného požáru, 22. července, zametá a volá na lehkomyšlné občany: „Buďte bdělí a mějte se na pozoru, aby vás znovu neočekávané nepropadlo neštěstí a nezničilo vás úplně.“

Kdy začala „Popeleční babka“ zametat před kostelem sv. Jana?

- a) V předvečer svátku sv. Mikuláše 1756 **Ö**
b) V noci na Nový rok 1757 **U**
c) Na Popeleční středu 1757 **P**

Trvalo přes 80 let, než se stědo z tohoto velkého neštěstí zotavilo. Opravy a rekonstrukce skončily roku 1845 slavnostním otevřením nově radnice. Nyní se vydáme po Pfarrstraße směrem na sever k našemu východnímu bodu u kostela sv. Kříže.

Co je vystaveno v kostele sv. Kříže?

- a) Výstava epitařů **N**
b) Stará žitavská radniční váha **E**
c) Velké žitavské postní plátno **S**